

Извештај са мобилности у Литванији

Када смо нас седморо (наставници Саша Миловановић и Слободан Јотић и ученици Мила Ранђеловић, Уна Ступар, Братислав Степановић, Давид Лешингер и Матија Перић) кренули у Литванију, тог 14. априла 2024. године, морам да признам да нисмо имали униформна очекивања. Свако је имао мања или већа знања или мале или велике предрасуде према овој балтичкој, постсовјетској држави. Ја сам, на пример, потпуно ирационално, због близине и заједничког мора, очекивао рефлекс скандинавских земаља на Литванију и потпуно апстраковао чињеницу да је тек 1990. године прогласила самосталност од Руса. Већ првог дана видео сам утицај соцреализма у архитектури, очитован у равним линијама зграда лишених „беспотребних“ украса и читавих блокова којима на западној страни недостају прозори, да не гледају у запад ваљда. У Клаипеди, месту на западу Литваније, коме смо боравили, видели смо да се садашњица састоји у покушају да се заборави период у оквиру Совјетског Савеза, наслањајући се на утицаје западне цивилизације из прошлости, поготово Немачке и утицаје западне цивилизације у садашњости, посебно Сједињених Америчких Држава (Литванија је чланица НАТО). За овај први утицај велико утемељење Клаипеде има у архитектури старог, централног дела града, који подсећа на села у Баварској, што је логично јер је древни немачки назив за овај град био Мемел и био је изграђен око замка/тврђаве која се тренутно убрзано реконструише. Испод тврђаве, дакле под земљом, Литванци су ове године отворили музеј, који сведочи о бурној, ратничкој историји, којом се Клаипеђани поносе. Кад смо већ код екстеријера и ентеријера, морам да признам да је Литванија веома уређена, чиста и организована земља. Градски превоз функционише савршено, у продавницама, ресторанима и тржним центрима се осећа да постоји систем и ред. Ипак, све је то у нескладу са једним приличном великим утиском који се односи на менталитет Литванаца. Пардон, не знам за све, ограничићу се на становнике Клаипеде. Наиме, људи су веома нељубазни, можда пре непријатни и стално намргођени. Могуће је да такав однос имају само према странцима и да је то последица језичке баријере, али је сасвим нормално да ти на љубазно питање уопште не одговоре, окрену главу или прогунђају нешто себи у браду на литванском. Не знам какви су у позоришту или у опери која се ових дана отвара у Клаипеди, али у аутобусу, маркету и на улици су до зла бога намћорасте.

То све што сам сада написао не важи за наше домаћине у школи. (Овде морам да додам да је директор школе, господин Аурелиус, као највећи утисак из своје посете Србији понео присност коју ми имамо једни према другима и према деци у школи. Зато је у своју школу изгледа увео мало тог нашег односа.) Директор школе посебно, али и наставници који су се укључили у пројектне активности, били су веома љубазни, спонтани и непосредни и то је чинило да се осећамо веома лепо у њиховом присуству. Захваљући директору смо, то морам да истакнем, прбали традиционалну литванску кухињу, али и одгледали кошаркашку утакмицу између Жалгириса и локалног Нептунаса. После два продужетка успели смо да се уверимо зашто је литванска школа кошарке толико на гласу. На школу и образовни систем ћу се вратити мало касније, сада желим да истакнем неке мање важне ствари за саму мобилност, али прилично важне за комплетан утисак о земљи и народу.

Неко је очегледно добро испланирао ову мобилност са идејом да истакне компаративне предности, али да нам градацијски прикаже све што нуди. Градација се кретала од мање атрактивног ка атрактивнијем и таман када помислите да сте видели и доживели све што овај релативно мали град нуди, домаћин успе да вас изнова изненади. Прво смо се тако упознали са градом, обишли га и видели да је историја овог града и области којој град припада веома

занимљива и да су се у овој балтичкој луци преплели утицаји различитих цивилизација. То нам је било сасвим очигледно када смо обишли градски историјски музеј Замак, који нуди савремени, мултимедијски приказ свих атрактивних момената из прошлости Клаипеде. Мени је лично тада постајало јесно оно у шта сам се уверио касније: да је Литванија једна озбиљно организована држава, чији лидери промишљају и о култури политици, али и о историји и туризму на један функционалан и креативан начин. Тако смо у даљем обиласку Клаипеде и околине могли да се упознамо са острвом Нида, на коме смо видели највеће станиште корморана, пешчане дине, које са једне стране запљускују таласи Балтика, а са друге се пружају мочварне равнице Каљинградске области, око које Литванци нису нимало хтели да се натежу са Русима да не би имали кримски сценарио. По тим пешчаним плажама својевремено се шетао и Жан-Пол Сартр и не би ме чудило да је на том бескрајном песку оивиченом Балтичким морем створена у њему клица егзистенцијализма. Обишли смо поморски музеј, велики комплекс посвећен мору, али и поморсрву, јер је Клаипеда била и остала највећа балтичка лука, сада и бродоградилиште, чији је стратешки положај и значај препознао и Хитлер, који је у овом граду одржао први и последњи говор у Совјетском Савезу. Обишли смо и национални парк са дрвеним скулптурама које су нам казивале легенде и митологију паганског порекла, па нам је било јасно одакле долази скулпторско културно наслеђе, јер је и сам град препун најразличитијих скулптура, споменика и инсталација. Видели смо и музеј ћилибара и рибарско село, али смо се све време питали да ли постоји неко место на оволиком, иначе потпуно несланом мору, где би човек могао пристojно да се окупа. После краћег пешачења кроз континенталну шуму, потпуно заоденуту маховином и лишајем, дошли смо на огромну пешчану плажу која је део Литванске ривијере и тада схватили да је највећи драгуљ овог града остављен за крај. Наравно, ми којима је Дунав једино море, одмах смо се изули и отрчали у море, док су нашу срећу и раздраганост домаћини посматрали са нескривеним чуђењем. Морам да напоменем да нам је у Литванији све време било хладно јер је због хладног ветра са пучине субјективни осећај за 10 степени испод реалне температуре ваздуха. Ипак, у том тренутку нам ледена вода и ветар нису нимало покварили срећу.

Кад помињем Балтик, морам да напоменем једну тривију коју смо сазнали опет од директора, а то је чињеница да су до пре две године Литванци били светски прваци у конзумирању алкохола. Онда је влада донела одлуку да се алкохол не сме продавати после 20.00 часова радним даном и после 15.00 часова викендом (Рафови са алкохолом су у то време опасани правим ланцима). Ова мера је „дала резултате“ и сада су Литванци на другом месту.

Да се вратимо на образовање. Гедминаи Прогимназија је највећа основна школа у Клаипеди, има преко 1000 ученика и настава се одвија на литванском језику. То напомињем зато што у Клаипеди постоје и руске и немачке школе, где се настава одвија на овим језицима, што ми је за руске јасно јер у Клаипеди има 28% Руса, али ми за немачке није јасно јер има мање од 1% Немаца. Очигледно постоји одређења афектација помешана са чежњом за давним временима када је ово била Пруска територија. Школа је веома добро опремљена, модерна, има велике мониторе уместо табли, осетљиве на додир, одлично опремљене кабинете за све предмете, од којих нама, који смо некада имали домаћинство, посебно прија боравак у кабинету за кулинарство, технику и технологију, са радним столовима, разбојима за ћилиме, шиваћим машинама и опремом за обраду дрвета и метала, са незаобилазном ЦНЦ машином коју већ често виђамо по школама у Европи.

Основно образовање у Литванији траје 10 година и обавезно је за све од 6. до 16. година. Чак трећина становништва има високо образовање, а један од разлога је и то што се на образовање издваја највећи део буџета. Понављам, уколико ово буде читао неко из Министарства:

НАЈВЕЋИ ДЕО БУЏЕТА. Зато је по квалитету образовања Литванија међу првих 20 у свету, а по образовању становништва на 4. месту у Европи. Часови језика, математике, информатике, технике, кулинарства и физичког васпитања, којима смо присуствовали, апсолутно говоре о томе. Плате запослених, одмах да кажем и то, се крећу од 1200 до 2000 евра па и више и зависе од количине радног ангажовања. Наиме, директор школе има дискреционо право да на основицу личног дохотка дода онолико радних сати/новца колико радник заслужи тог месеца. У тој једној великој ексел табели уписују се по претходном договору сва додатна ангажовања, тако да онај наставник који уме и хоће може да се сврста међу богатију елиту у држави. Да ово пишем на папиру, приметили бисте смежуране делове, који би били производ мојих суза. Образовни систем у коме ради и у коме је адекватно награђен просветни радник у Литванији и систем у коме радим ја тренутно нису у истом временско-просторном континууму. На пример, раднику који је одвео дете на републичко такмичење, директор је као награду доделио 200 евра преко плате до краја те школске године сваког месеца. А био је фебруар. Када сам га питао да ли има довољно новца за награђивање директор је кратко на руском одговорио: „Абсалјутно!“

Деца у школи носе униформу, свака школа има своју боју, ужина је бесплатна за децу у Клаипеди за млађе разреде. То субвенционише град. Пошто је у питању топли оброк, приметили смо да сви једу и да је то зато што се од најмлађег узраста навикавају на то. Наставници тај исти топли оброк, уколико желе, плаћају 5 евра. Деца у школи делују доста весело, опуштено и неинхибирано, постоји читав зид са таблицама најуспешнијих ђака школе, на који се стиже скупљањем поена. Поред је звоно које означава да је неко нов доспео на зид. Деца то воле, то их додатно мотивише и радују се томе. ТО је приметила и делегација Француске који су са 23 ученика у исто време са нама били у посети овој школи.

Све у свему иако је средњи и нижи слој очигледно нечим незадовољан (сигурно не стандардом), образовни слојеви друштва имају доста потенцијала у Литванији. Пре свега због тога што се овде ИСПЛАТИ бити образован.

Извештај сачинио Слободан Јотић